Doživljanje starizma in vloga izobraževanja odraslih pri odpravljanju starizma

Ključne ugotovitve magistrske naloge – predstavitev na srečanju mreže SUTŽO 15. 10. 2026

Dušan Janković

Kaj je starizem?

Izraz je leta 1969 uvedel gerontolog Robert Butler, po zgledu besed rasizem in seksizem

Starizem so stereotipi, predsodki in diskriminacija do ljudi zgolj na podlagi njihove starosti.

Stereotipi

kako mislimo

npr. prepričanje, da se starejši ne morejo več naučiti ničesar novega

Predsodki

kaj čutimo

npr. pomilovanje, nestrpnost ali odpor, ki izhajajo iz takih predstav

Diskriminacija

kako ravnamo

npr. ko nekomu namesto njega kliknemo na telefonu, ker domnevamo, da ne bo zmogel

Starizem lahko prizadene vsako starostno skupino, tudi mlajše.

Pogosto je tih in dobronameren ter odraz nevednosti. Usmerjen je lahko do drugih ali do sebe.

Kako sem raziskoval?

Kvalitativna raziskava na UTŽO Ljubljana, 2026

9

poglobljenih pogovorov

3

pogledi: udeleženci, mentorici, vodstvo UTŽO

65–84

let – razpon starosti sogovornikov

Zanimala me je njihova izkušnja: kje starejši starizem srečujejo, kaj naredi z njihovo samopodobo in z vrednostjo njihovega znanja ter in kakšno vlogo ima pri tem izobraževanje.

Starizem vidijo v družbi, pri sebi ne

Ugotovitev 1 · Kje in kako starejši srečujejo starizem

Vsi sogovorniki starizem jasno prepoznajo v medijih, zdravstvu, javnih prostorih – skoraj nihče pa pri sebi.

- Najpogosteje ni žaljiv, ampak »dobronameren«: pokroviteljski ton, sočutje („bom jaz pomagal ali naredil namesto vas, da se ne boste mučili s tem“), zato ga je težko poimenovati in zavrniti
- V zdravstvu: »to je pač starost« ali „to so pač leta“ namesto resne in poglobljene zdravstvene obravnave
- Kar ostane brez imena, ostane brez ugovora – zato je pomembno, da o starizmu govorimo in ga znamo poimenovati

Znanje ne izgine – izgubi prostor

Ugotovitev 2 · Kaj se zgodi z znanjem po upokojitvi

Z upokojitvijo bogata poklicna pot v očeh okolice pogosto izgine za oznako »upokojenec«.

- Sogovorniki ločijo: znanje lahko zastara – to je normalno; boli pa, ko se z delom znanja odpiše celega človeka, vse njegovo bogato življenjsko in poklicno izkustvo
- Izkušnja mentorice: ob vprašanju »kaj ste počeli v življenju?« so udeleženci začudeni – navajeni so, da tega nikogar več ne zanima
- Znanje starejših ni izgubljeno, je latentno: potrebuje prostor in povabilo, da spet oživi – in prav to univerze za tretje življenjsko obdobje znajo in zmorejo ustvarjati

Naša univerza: »čustvena oaza«

Ugotovitev 3 · Kaj že deluje in kje je razvojni potencial

Kaj že deluje

- Znanje in izkušnje udeležencev se v skupinah priznavajo in vključujejo – nasprotje izkušnji »upokojenca«
- Solidarnost in pripadnost: skupina na UTŽO je lahko prostor, kjer ima človek spet vrednost ne glede na status
- Pri udeležencih se zgodijo tudi globoke osebne spremembe

Kje je še prostor

- O starosti in starizmu se v programih govori redko in odvisno od posameznega mentorja
- Dobre prakse obstajajo, a niso sistematične – slonijo na prizadevanjih in posluhu posameznega mentorja
- Najtežje dosežemo tiste, ki bi jih starizem najbolj prizadel

Kaj lahko naredimo

Štiri priporočila iz raziskave – vsa gradijo na praksah, ki jih že imamo

1. **Povabimo znanje udeležencev**
   Predstavitve udeležencev izobraževanja (članov in članic študijskih skupin) z njihovih poklicnih področij

2. **Spregovorimo o starosti v obstoječih vsebinah**
   Teme staranja se dajo vpeljati povsod, v se programe – od arhitekture do jezikov – in naj bodo del usposabljanja mentorjev

3. **Morebitni program o starosti**
   Primer študijskega programa dr. Dušane Findeisen: »Moji starši so stari - kritična geragogika“.

4. **Odpirajmo se navzven**
   Medgeneracijske oblike in stalna prisotnost v drugih ustanovah

Viri in literatura

Butler, R. N. (1969). Age-ism: another form of bigotry. *The Gerontologist*, 9, str. 243–246.

Gerdina, O. (2022). Starizem in starostni stereotipi. V: N. Ličen in M. Mezgec (ur.), *Homo Senescens*. Ljubljana: Založba Univerze v Ljubljani, str. 85–97.

Janković, D. (2026). *Doživljanje starizma in vloga izobraževanja odraslih pri odpravljanju starizma*. Magistrsko delo. Ljubljana: Filozofska fakulteta.

World Health Organization (2021). *Global report on ageism*. Geneva: World Health Organization.